

Sotaveteraani ja minä

Opetuspaketin (kirja + CD, 10€) voit ostaa osoitteesta
www.sotaveteraanit.fi/kauppa

Julkaisija: Suomen Sotaveteraaniliitto ry

Toteuttettu yhteistyössä Turun yliopiston,
Rauman kampuksen kanssa

Turun yliopisto
University of Turku

Taitto: Taittotalo PrintOne

Paino: Painojussit

Johdanto

Sotaveteraani, jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth puheessaan vuonna 1997:
”Nämä tosiasiat tulee säilyttää, ne ovat välttämättömiä kansan itsetunnolle. Mutta mitä tehdään sitten, kun sotaveteraaneja ei enää ole. Silloin tulee tulevaisuutta varten perustaa toimintaryhmiä, perinneyhdistyksiä ja muistোসäätiöitä. Sotaveteraaniaasia ei missään tapauksessa saa painua unho-
laan. On paljon kerrottavaa.”

Sotaveteraani ja minä -opetusmateriaali on tehty käytettäväksi esikoulussa ja peruskoulun kaikilla luokilla. Se on rakennettu uusien sotaveteraaniai-
heisten lastenlaulujen ympärille. Laulut ovat valikoituneet sävellyskilpailus-
sa, jonka Sotaveteraaniliitto järjesti juhlistaessaan 60 vuotista olemassa-
oloaan vuonna 2017.

Oppimateriaalin tarkoituksena on antaa oppilaille tietoa Suomen itsenäi-
syyden säilyttämiseen johtaneista tapahtumista ja sota-aikaan liittyvistä
perinteistä sekä lisätä kunnioitusta sotiemme veteraanien ja kaikkien sii-
hen osallistuneiden väestöryhmien antamaa arvokasta työtä kohtaan.

Työryhmä on koonnut materiaaliin uusien laulujen lisäksi erilaisia tekste-
jä ja tehtäviä, jotka kertovat sota-ajasta ja siihen liittyvistä asioista. Toi-
vomme niiden kiinnostavan eri tavoin eri luokka-asteilla olevia oppilaita.
Materiaalin ei ole tarkoitus antaa aukotonta tietoa, vaan olla läpileikkaus ja
kimmoke kiinnostukseen Suomen historian opiskeluun ja perinnetietojen
säilymiseen.

Vastuunkanto, yhteisöllisyys, oikeudenmukaisuus, kunnia, isänmaallisuus,
vapauden vaaliminen ja välittäminen ovat kaikki arvoja, joita sotaveteraanit
haluavat siirtää uusille sukupolville. Opettaja voi käyttää materiaalia va-
paasti ja syventämällä eriyttää tehtäviä omille oppilailleen sopiviksi. Tietoa
löytyy runsaasti lisää kirjoista ja internetistä.

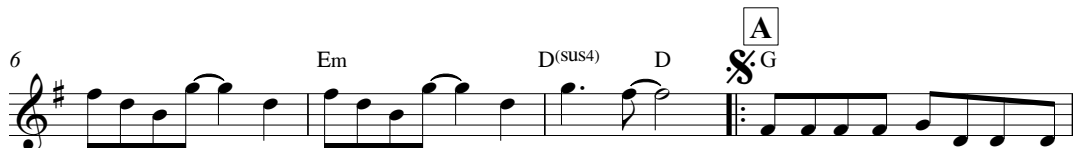
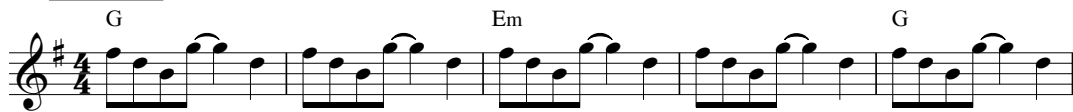
Toivotamme mielenkiintoisia keskustelun täyteisiä hetkiä laulujen
ja tehtävien parissa!

10.10.2017 Työryhmä, Rauma

Isä kerro

Tuomo Tiitinen

INTRO

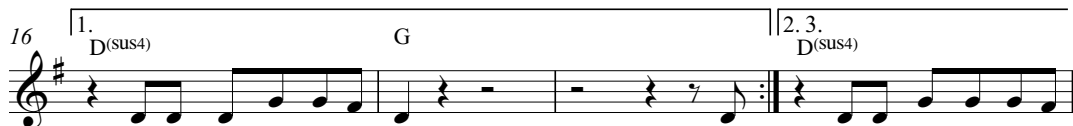
1. Va - lo - ku - va haa - lis - tu - nut,
va - lo - ku - va o - lo - huo - neen
va - lo - ku - van mai - se - ma

mus - ta - val - koi - nen si - sään sul - kee mie - hen tus - kin kak - si - kym - pi - sen.
sei - nää ko - ris - taa. Niin tär - ke - äl - le pai - kal - le ei pää - se ku - ka vaan.
ka - run loh - du - ton. Ko - ti - ta - lon rau - ni - ot, ne pak - ko jät - tää on.

Suu on vai - to - nai - nen, mut - ta sil - mät ker - to - vat. Ne näh - neet o - vat pal - jon
Tun - te - a sain hä - net kaut - ta ker - to - muk - si - en. I - sän sy - lis - sä kun is - tuin
Sil - ti u - kin kat - sees - sa on vie - lä toi - vo - a. Hän tie - si, et - tä elä - mä

e - nem - män kuin tah - to - vat.

2. Tuo u - sein pyy - sin va - ro -
saa vih - doin jat - ku -

B

en. I - sä ker - ro li - sää ta - ri - noi - ta u - kis - ta, tais - te - luis - ta hur - jis - ta,
a.

pom - mi - ko - neis - ta. Kaik - ke - a en ym - mär - rä, mut hän - tä kiit - tää saan, et - tä

27

tur-val-lis-ta tääl-lä on ma-jaa ra-ken - taa.

31

3.Sen ma-jaa ra-ken-taa. I - sä ker-ro li-sää ta-ri-

35

noi-ta u-kis-ta, päät-ty-nees-tä so-das-ta, ko-tiin-pa-luus-ta. Kaik-ke-a en ym-mär-rä, mut

39

hän-tä kiit-tää saan, et-tä säi-lyi meil-le o-ma-na kau-nis ko-ti-

43

maa, kau-nis ko-ti-

47

maa, Tuomo Tiitinen

Minkälaisia ajatuksia ylläoleva kuva tuo mieleesi?

[illegible]

SU.

Täydennä sukupuu
omalla historiallasi.
Piirrä puuhun lisää
oksia tarvittaessa.

SUKUPUU

Suomen Leijonat

Timo Metsäpeura

INTRO

Em A D A/E D **A** D A/C# D D A/E D

Ter - ve vaan, ter - ve vaan,
Ter - ve vaan, ter - ve vaan,

7 Em A A⁷ D/F# 1. G E⁷ A A⁷

lei - jo - nat van - hat Suo - men - maan, jot - ka suo - ja - sit - te maa - ta kar - hul - ta
kät - tä__ voim - me o - jen - taa, kun on ai - ka nii - a -

13 2. G A⁷ D **B** A A⁷ D E E⁷

ta ja ku - mar - taa. Muis - ta vaa - ri, ve - te - raa - ni, kun kar - hu mei - tä

19 A Em A⁷ D E⁷ A⁷

vaa - ni. Vaa - ran voit - ti, päi - vä koit - ti, nou - si uu - si au - rin - ko.

24 **A** D A/C# D Hm A D Em A A⁷ D/F#

Ter - ve vaan, ter - ve vaan, ve - te - raa - nit Suo - men - maan, tääl - lä yh - des - sä me
Ter - ve vaan, ter - ve vaan, em - me kos - kaan u - noh - da tei - tä kii - täm - me ja

29 1. G E⁷ A A⁷ 2. G A⁷ D

luom - me tu - le - vaa käym - me lau - la - maan.

Timo Metsäpeura

Suojeluskunnat

Suojeluskuntajärjestö (ruots. Skyddsskår) oli Suomessa vuosina 1918–1944 toiminut vapaaehtoinen maanpuolustusjärjestö, joka lakkautettiin Liittoutuneiden valvontakomission määräyksellä syksyllä 1944.

Järjestön ensisijaisena tehtävänä oli Suomen turvaaminen ulkoi-selta uhalta. Lisäksi sillä oli Suomen sisäisiä tehtäviä, kuten virka-avunanto ja laillisen järjestysvallan turvaaminen. Se toimi tärkeänä runkona reserviläistoiminnalle ylläpitäessään rauhan aikana reservin koulutusta. Erikoisesti talvisodan aikana Suomen puolustusvoimien reservin runko muodostui suojeluskuntalaisista.

Suojeluskuntien historian aikana Suojeluskuntiin ehti kuulua 150 000 jäsentä. Tuona aikana se oli selvästi Suomen suurin kansalaisjärjestö. Vuositasolla jäseniä oli keskimäärin 90 000. Suurimmillaan Suojeluskun-

Sotilaspoika Mauri Källi

tajärjestö oli vuonna 1941, jolloin sillä oli vajaat 127 000 jäsentä.

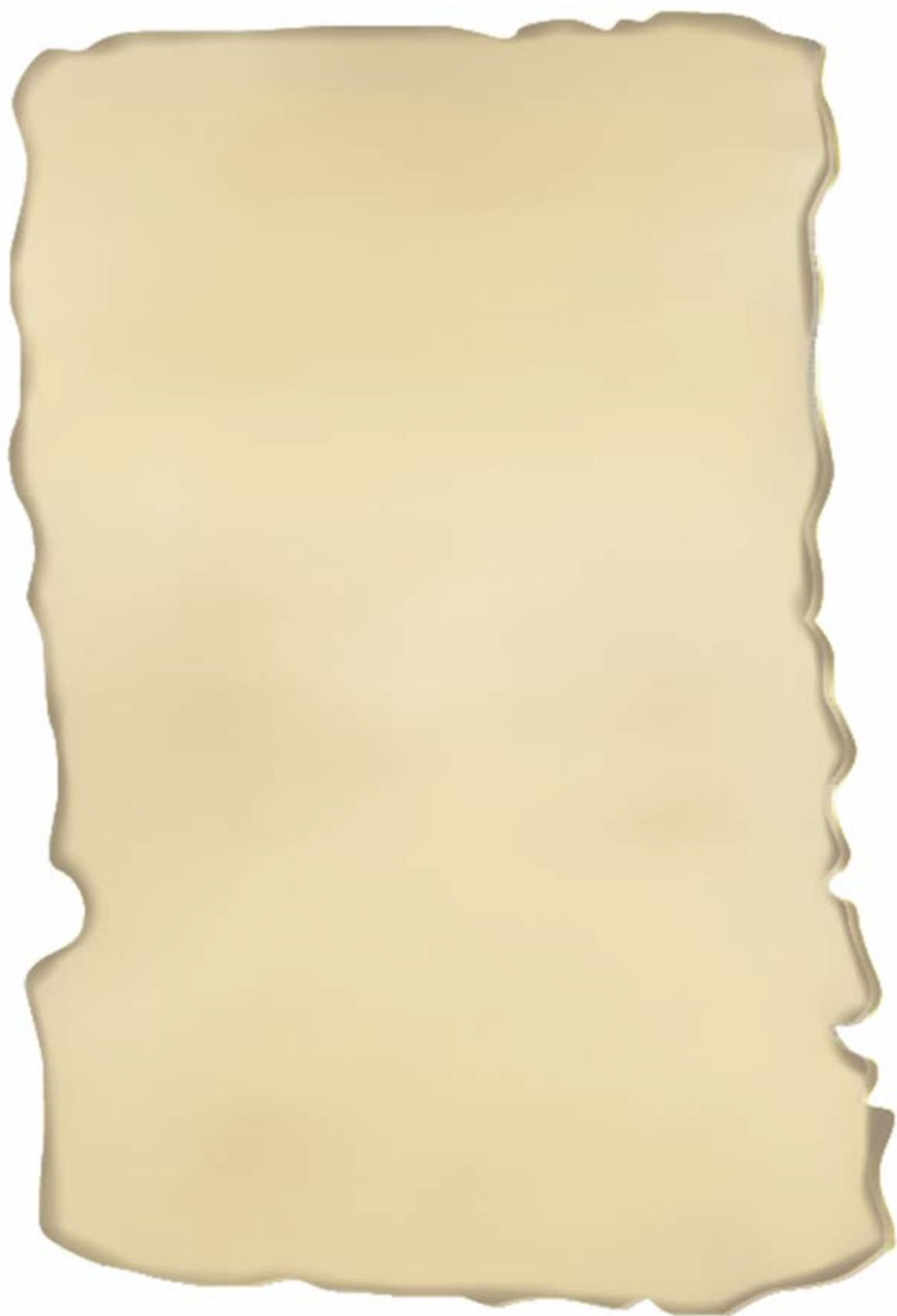
Suojeluskuntiin kuuluivat poikaosastot, joihin pääsi 12 vuotta täytettyään. 17-vuotiaat saattoivat liittyä jo varsinaiseen suojeluskuntaan. Toiminta keskittyi urheiluun, maasto-oleikkeihin ja eräretkeilyyn.

Sotilaspojat keräävät metalliromua.

Sotilaspojat

Poikaosasto-organisaatio sai 1941 uuden nimen: Sotilaspojat. Vuoteen 1944 mennessä sotilaspoikien määrä kasvoi yli 72 000:een. Sotilaspoikia työskenteli maataloudessa, metsätöissä, esikunnissa, kotirintaman yksiköissä toimi lähetteinä 4 000 sotilaspoikaa, ja saman verran ilmavalvontatehtävissä. Pieni osa vanhemmista sotilaspojista toimi myös ilmatorjunnan ja vartiointin tehtävissä ja jopa desanttien etsintäpartioissa.

Sotilaat kirjoittivat usein kirjeitä rintamalta kotiin. Heidän täytyi kuitenkin noudattaa tiettyjä ohjeita. Noudata samoja ohjeita ja kirjoita omat kuulumisesi ystävällesi tai kotiin.

Ohjeet:

- suurentelu, liioittelu, asioiden kaunistelu ja suoranainen valehtelu kielletty
- pyrittävä asiallisuuteen
- joukko-osaston sijainnista ja liikkeistä, aseistuksesta tai muista sen kaltaisista ei saa kirjoittaa, sillä kirjeet voivat päätyä vihollisten käsiin
- valittelu ja taistelujen liian realistinen kuvaus kielletty

Tietotuokkonen

Sotilaiden kirjoittamat kirjeet kuvaavat sodan tunnelmaa hyvin ja sotilaille kirjoittaminen oli tärkeää sodan kauhujen keskellä.

Monet kirjoittivat sukulaisten lisäksi myös tuntemattomille neidoille mielessään seuraavilla lomilla mahdolliset treffit.

Lahja veteraanilta

Axel Kalland

A

Hm F#/A# A E/G#

1.Maas - sa en - si - lu - mi val - koi - nen, ik - ku - nas - sa kak - si kynt - ti - lää

5 Em/G Hm/F# Em F# Hm

Ul - ko - na tuu - li - nen pak - kas - sää, hiu - ta - lei - ta len - nät - tää Il - lal - la pu - ku - lois - to

10 F#/A# A E/G# Em/G

lin - nas - sa, juh - la - vie - ras - jo - no moit - tee - ton Kel - lä heis - tä kirk - kain täh - ti

14 Hm/F# Em F# G D/F#

rin - nas - sa, äi - ti, ku - ka hän on? Hän on ve - te - raa - ni vii - mei - nen,

19 Hm A(sus4) A G D

sy - dä - mes - tä pai - kan an - sai - ten Hei - tä o - li mon - ta, mei - tä vie - lä e - nem - män

B

23 C# C#/E# F# Hm G D A

Kii - tos hei - dän, saim - me e - lä - män Y - li met - si - en, pel - to - jen, kau - pun - ki - en va - lo - jen,

27 Em D Hm A Hm G

kou - lu - jen, puis - to - jen ja ker - ros - ta - lo - jen len - tää jout - sen va - pa - u - den, kan - taa.

30 D A D Em D/F#

lah - jaa ve - te - raa - ni - en Saim-me maan, rak-kaan ja

33 G Em F# F#7 Hm

it - se - näi - sen, si - tä kos - kaan u - noh - da en.

2. Kevään tuoksu ilmassa jo leijailee, lämmin valo maata syleilee.
 Katso äiti, tähti linnanjuhlien, puistossa vastaan kävelee.
 Katseet kohtaa, hymyn nostaa huulilleen, veteraanin korvaan kuiskaten.
 Arka pyyntö, lämmin kädenpuristus, perintöä vaalin muistaen.

Ella Kallio

Viisi kunniamerkkiä

*Jatkosodan
muistomitali*

*Sotaan osallistuneelle
naiselle tai miehelle.*

*Suomen Valkoisen Ruusun
ritarimerkki*

*Myönnetään merkittävistä
kansalaisansioista.*

Mannerheim-risti

*Sodan aikana
poikkeuksellisesta
urheudesta 191 sotilaille.*

*Suomen Leijonan
ansioristi*

*Myönnetään
kansalais-
ansioista.*

*Sotaveteraanien
ansioristi*

*Sotaveteraani-
liiton tunnustus
myönnetään
tarkoituspä-
riensä hyväksi
tehdystä
merkittävästä
työstä.*

Suunnittele ja piirrä oma mitali.
Kenelle antaisit sen ja miksi?

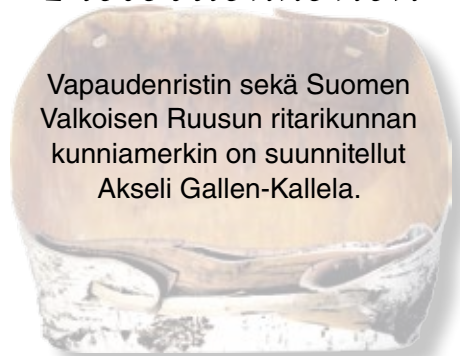

*Hämeen ratsurykmentin Kiviperän eskadroonan miehiä hiihtoratsastuksella Velikaja Nivan kylässä Äänisen Suurniemellä 15.3.1942
Kuvaaja Heikki Roivanen, SA-kuva*

Keskustele parin kanssa, mitä merkitsee sankaruus.
Mitä se on merkinnyt ennen ja mitä se merkitsee nyt?

Tietotuokkonen

Vapaudenristin sekä Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan kunniamerkin on suunnitellut Akseli Gallen-Kallela.

Papan perintö

Emmi Mustonen

A
Am Dm

1. Mä tun-nen hy-vin mie - hen tuon. Vie tie - ni u - sein hä - nen luo.
kyy - nel - ten ja sa - noo ää - ni vä - ris - ten:
hau - dois - ta ja kant - tii - neis - ta, kor - suis - ta.
un - tu - vaa tai - vas sa - taa val - ke - aa,

5 E7 Am

Hän hy - myi - lee ja nau - rah - taa, kun lap - sen - lap - sen luok - seen saa.
"Niin kau - ka - na on ai - ka tuo, vaan ai - na pa - laa muis - tot nuo.
Kun kä - vi käs - ky var - ti - oon, taa ra - jan kau - ko - par - ti - oon.
me kat - se - lem - me vai - e - ten kun lie - huu si - ni - val - koi - nen.

9 A7 Dm

Taas is - tuu kiik - ku - tuo - lis - saan ja val - mii - na on ker - to - maan.
On kau - nis läm - min hel - le - yö, tai tam - mi - kui - nen täh - ti - vyö.
"Mä kans - sa a - se - vel - ji - en jaan tun - teet so - ta - vuo - si - en.
Mies van - ha hat - tu kä - des - sään, mä yl - pe - ä - nä vie - rel - lään.

13 E7 Am

Mä o - tan e - siin kän - ny - kän, muis - to - jan - sa ää - ni - tän.
Ei i - ha - nam - paa o - le - kaan kuin on kal - lis Suo - men - maa.
Niin pe - lot, su - rut suu - rim - mat, il - ta - puh - teet par - haim - mat.
Lupa - an, muis - to - jan - sa kuu - le - vat su - ku - pol - vet seu - raa - vat.

17 **B** F Am

Ker - too hil - jaa pap - pa so - das - ta, sen ke - sis - tä ja tal - vis - ta.
Ker - too, kuin - ka ko - tiin kir - joit - taa, rak - kaim - pan - sa pi - an näh - dä saa.
Ker - too, vih - doin ko - tiin pa - la - si, ah - ke - ras - ti maa - ta ra - ken - si.
Ker - too pap - pa, mi - ten ru - koi - li, e - pä - toi - von, huo - len kar - koit - ti.

21 1. Am E7 Am

Ja mis - tä sil - loin voi - man saa, kun toi - vo ka - to - aa. 2. Hän kat - soo lä - pi

26 2. 3. Am Dm E7 Am

Kos-kaan huo-mi-ses-ta tien-nyt ei, mars-si rin-ta-mal-le vei. 3.Hän ker-too juok-su
Mut - ta öi - sin vie-lä tais - te - li, pai - na-jai-siin he - rä - si. 4.Kun en-sim-mäis-tä

31 4. Am Dm E7 Am E7 Am

Ja kuin-ka jo-ka aa-mu kiit - tää saa, kun on va-paa I-sän-maa.

Emmi Mustonen

Karjalanpiirakat ovat perinteikäs koko Suomeen levinnyt herkku. Ne ovat peräisin Pohjois- ja Raja-Karjalasta. Voit valmistaa nämä lämpimäiset helposti.

Karjalanpiirakat

Kuoritaikina:

1 dl vettä
3/4 tl suolaa
3 dl ruisjauhoja

Täyte:

3 dl vettä
2 dl puureriisiä
7 dl maitoa
1/2 tl suolaa

Voiteluun:

voita sulatettuna ja maitoa

Keitä ensin piirakoiden täytteen riisipuuro. Anna puuren hautua hyvin. Kaada tiskka kylmää vettä valmiin puuren päälle, jottei sen pinnalle muodostu kuorta.

Piirakoiden valmistaminen:

1. Sekoita kylmään veteen suola ja jauhot puuhaarukalla. Vaivaa taikina kiinteäksi.
2. Kaada taikina pöydälle ripoteltujen jauhojen päälle. Muotoile pötkö ja leikkaa se n. 30 yhtä suureen osaan.
3. Pyöritä palloja käsien välissä ja litistä ne noin puolen sentin paksuisiksi kakkariksi.
4. Aseta kakkarat pinoihin ja peitä ne kehmulla tai kusholalla etteivät ne kuivu.
5. Kaulitse kakkarat piirakkapulisikalla ohuiksi pyöreiksi tai soikeiksi kuoriksi. Lado kuoret päällekkäin ja ripottele ruisjauhoja väliin. Peitä kuoripinot mucvikehmulla. Täytä kuoret pian, jotta ne eivät tartu kiinni toisiinsa.
6. Levitä kuorelle 1 cm paksuinen kerros täytettä ja jätä kuoren reunoille noin 1 cm tyhjää tilaa.
7. Käännä vastakkaiset reunat täytteen päälle ja rypytä piirakat etusormilla.
8. Siirrä piirakat uunipellille seivinpaperin päälle ja paista piirakoita 275-300 °C lämmössä noin 15 minuuttia.
10. Voitele piirakat voi-maitoseoksella. Peitä seivinpaperilla ja siinalla. Nauti lämpimänä!

Lottafanttiini

Etsi lottakanttiin kuvasta asiat, jotka eivät kuuluneet sota-aikaan.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____

Tietotuokkonen

Ruuan ollessa säännösteltyä monille tuli tutuksi jonottaminen kordin kanssa. Jonottamisesta tuli joillekin päivittäinen sosiaalinen tapahtuma, jossa voitiin vaihtaa kuulumiset ja keskustella päivän asioista.

Myös hamstraus tuli monen tavaksi säännöstelyjen aikana. Ruuan säännöstelystä vastasi vuonna 1939 perustettu Kansanhuoltoministeriö, jonka tehtäviin kuului johtaa elintarvikkeiden jakelua ja kulutusta. Myöhemmin saman ministeriön tehtäviin kuului hintojen valvonta. Elintarvikkeita käytettiin myös valuuttana. Erityisesti tupakka, voi ja kahvi olivat haluttua tavaraa ja niitä monet hankkivat pelkästään kaupan tekoa varten. Maatiloilla alettiin myös viljellä tupakkaa sen arvokkuuden vuoksi. Mustan pörssin kauppa kävi vilkkaana.

Aurinkoinen taivas

Tomi Lehtola

1. Au - rin - koi - nen tai - vas tai - puu yl - lä kau - pun - gin. Va - lo te - kee puis - tos - ta kuin

7 kau - niin pa - lat - sin. Puis - tik - ko - a hal - koo vir - ta kir - kas, pyör - tei -

12 nen, vir - ran yl - le kaar - tuu sil - ta puh - taan val - koi - nen.

2. Vanhat kädet nojailevat sillankaiteeseen.
Kädet, jotka kerran toivat uskon huomiseen.
Niiden vuoksi säilyi rakas Suomi aikoinaan,
rintamalla puolustivat rajaa isänmaan.

3. Veteraanin silmäpari katsoo pyörteisiin.
Ei hän vettä katsele, vaan vuosiin menneisiin.
Lieneeköhän mielessänsä veljet kaatuneet,
kodit rakkaat, poltetut, jo tuhkaan maatuneet?

4. Tuulen henkäys tukkaa hopeaista silittää.
Vieno hymy kasvoillensa hiljaa leviää;
iloitessaan vapaudesta itsenäisen maan,
sillan yllä satakieli yltyy laulamaan.

Tomi Lehtola

Tammenlehvätunnus

Vuonna 1986 valtioneuvosto nimesi huhtikuun 27. päivän kansalliseksi veteraanipäiväksi ja määräsi sen yleiseksi liputuspäiväksi. Kansallista veteraanipäivää vietetään Lapin sodan päättymisen vuosipäivänä muistoksi siitä, että aseet rintamillamme vaikenivat ja viimeinen saksalainen poistui maastamme 27.4.1945. Veteraanipäivän nimeäminen oli valtiovallan tunnustus maan itsenäisyyden puolustajille.

Sotiemme 1939-1945 veteraanit saivat vuonna 1986 valtiovallan julkisen tunnustuksen,

jo antiikin ajoilta peräisin olevan tammenlehvätunnuksen. Tammenlehvä symboloi uskollisuutta ja urheutta. Ehdotuksen tammenlehvätunnuksesta teki kenraaliluutnantti **R. W. Stewen**. Ensimmäinen Tammenlehvä luovutettiin tasavallan presidentti **Mauno Kivistölle** 21.2.1986.

Tammenlehvätunnusta voivat käyttää rintamaveteraanit, joille on myönnetty rintamasotilas-, rintamapalvelu-, rintamatunnus tai ulkomaalaisen rintamasotilastunnus.

Etsi sanasokkelosta 14 sota-aikaan liittyvää sanaa.

S	H	K	E	M	R	I	N	T	A	M	A	N
N	E	D	K	U	V	M	Y	J	U	R	N	S
J	I	T	I	R	U	U	S	N	E	S	O	T
I	O	L	V	I	P	O	E	L	V	T	O	E
M	N	I	R	V	K	N	I	V	A	U	I	H
S	P	N	O	G	I	A	K	V	K	O	S	I
O	N	I	K	H	O	R	E	L	K	K	I	M
T	D	I	V	L	O	T	T	A	O	K	V	I
A	K	T	J	M	E	U	S	N	K	O	I	G
L	I	T	P	R	O	P	A	G	A	N	D	A
A	E	N	A	S	E	T	J	N	R	E	O	K
P	L	A	J	N	Y	P	T	K	P	N	N	A
S	N	K	M	I	G	I	O	I	H	T	I	E
I	S	O	T	I	L	A	S	P	O	I	K	A

1. SOTAVETERAANI
2. SOTALAPSI
3. DIVISIOONA
4. KANTTIINI
5. SOTILASPOIKA
6. PROPAGANDA
7. SENSUURI
8. KANTTIINI
9. TUOKKONEN
10. LOTTA
11. EVAKKO
12. MOTTI
13. MUONA
14. KORVIKE

Koti jää taakse

On tammikuu vuonna 1940 ja käännän kylkeäni kotona Helsingissä. Uni ei ole tullut koko yönä, sillä jännitän tulevaa junamatkaa Ruotsiin. Minut sijoitetaan sodan ajaksi ruotsalaiseen perheeseen, ja sitten kun sota on ohi, palaan takaisin äidin ja isän luokse Suomeen. Mietin tätä omaa sänkyäni, jossa nukun nyt toistaiseksi viimeistä yötä. Sängyn vieressä odottavat uudet, äidin ompelemat vaatteet. Äiti hymyili ojentaessaan vaatteita minulle, ja sanoi, että täytyyhän ulkomaille lähteä siistit vaatteet päällä. Käännän kylkeäni ja mietin kotia, perhettä, kavereita ja koulua, jotka kaikki jäävät kohta taakseni.

Herään äidin ääneen. Olen ehkä sittenkin nukahtanut hetkeksi. Nousen sängyn reunalle istumaan ja tunnen kylmän lattian paljaiden varpaiden alla. Otan uuden vaatekertani syliini. Lakin karhea pinta kutittaa käsiäni, ja takin turkiskaulus tuntuu pehmeältä. Puen vaatteet päälleni ja petaan sängyn, sillä tiedän äidin ilahtuvan siitä.

Kuulen äidin juttelevan sisarusteni kanssa. Äiti kertoo mitä kaikkea hyvää on pakannut meille pieniin tuohilaukuihin. Olen meistä kolmesta sisaruksesta keskimäinen, ja äiti vannottaa isoveljeäni pitämään huolta minusta ja pikkusiskostani. Tämä on meille kaikille kolmelle ensimmäinen matka Suomen rajojen ulkopuolelle.

Aamupalan jälkeen äitimme lähtee saattamaan meitä Helsingin rautatieasemalle. Asema on täynnä lapsia, ja lasten vanhempia. Minua pelottaa, mutta en tohdi näyttää sitä sisaruksilleni. Tarraan vain veljeäni ja siskoani tiukemmin kädestä kiinni, ja varmistan katseellani että äiti kulkee vielä edellämme. Asemalta kuuluu kova puheensorina ja itku, jonka välillä keskeyttää kuulutuk-

set junista. Katson muita lapsia ja heidän ilmeitään. Huomaan kuinka osa tarraa kauhistuneina äitejään kaulasta kiinni ja kuinka jotkut lapset itkevät lohduksellisesti. Osa lapsista taas vaikuttaa jännittyneeltä ja iloiselta, kuin seikkailua odottaen. En itse tiedä kumpaan joukkoon kuulun.

Jokaisella lapsella on kaulassaan pahvinen lappu ja tuntolevy, myös minulla ja sisaruksillani. Niissä lukee meidän nimemme, ikämme ja mistä olemme kotoisin, sekä toistemme nimet, jotta saisimme asua Ruotsissakin yhdessä. Nyt meidät kuulutetaan jo junaan. Äitini haluaa meitä jokaista vuoron perään ja purskauttaa itkuun. Painautuessani äidin syliin minua alkaa itkettää, mutta muistan kuinka isä kehotti meitä olemaan reippaita lapsia sillä aikaa, kun hän on rintamalla. Tuntuu pahalta äidin jäädessä itkemään, mutta onneksi takkini karvakaulukseen jäi hieman äidin tuoksua. Juna on täynnä lapsia ja melkein jokainen paikka on jo varattu. Löydämme onneksi sisaruksieni kanssa paikat meille kolmelle. Joku kauniisti hymyilevä nainen tulee ja kysyy meidän nimiämme. Hän on varmaankin sellainen saattajatäti, joista äiti puhui kotona. He varmistavat, että me saamme ruokaa ja pääsemme turvallisesti uuteen kotiin Ruotsissa.

Nyt juna nytkähtää liikkeelle, samalla kuuluu kova vihellys. Kurkimme ulos ikkunasta ja vilkutamme äidille. Ulos on vaikea nähdä, sillä ikkunoita on tummennettu. Saattajatäti pyytää meitä istumaan paikoillemme ja kieltää meitä leikkimästä junassa. Kuuntelen junan kolinaa ja istun aivan lähekkäin sisarusteni kanssa. Kaivamme äidin antamista herkuista itsellemme pulaa, joka maistuu tutulta ja hyvältä. Junan edetessä kohti pohjoista kuulen lentokoneiden pörräävän junan lähettyvillä. Ehkä ne ovat täällä suojelemassa meitä.

Mitä tunteita ja ajatuksia tarina herättää?
Mitä tavaroita sinä ottaisit mukaasi ja miksi?

Kuvassa siirtolaislapsi, joka on lähdössä sotalapseksi ulkomaille. Lumikaapua täytyi pitää päällä niin kauan, kun oli vielä lumisessa kotimaassa. Kuva: Talvi- ja jatkosotamuseo, Säkylä

Helsinkiläisiä lähdössä maalle 30.11.1939 Helsingin asemalla muutama minuutti ennen pommitusta.

Tietotuokkonen

Sotien seurauksena Suomesta lähti 72 000 lasta Ruotsiin, Tanskaan 4 200 lasta ja Norjaan muutama sata lasta. Asukaslukuunsa nähden Suomi on sijoittanut eniten lapsiaan ulkomaille sodan aikana. Sotien päätyttyä Suomessa oli 55 000 sotaorpoa.

Mä halaan sua, Suomi

Outi Yli-Antola

A1, 2, 3

F C⁷ Dm

1. Mä ha-laan sua, Suo-mi, kun kat-son ai-kaan men-nee-seen, nään kan-san pal-jon ko-ke-neen,

4 C⁷ F C⁷

juur-ten yh-teen kas-va-neen. Se mei-tä muis-tut-taa, ei pe-rin - tö - ä pa-rem-paa, kuin

7 F C⁷ 1.2. F 3. F **B** B^b

o-ma ra - kas i - sän - maa. 2. Mä maan. Re-von - tu-let leis-kul-laan, lu-mi

11 F Dm B^b F D⁷

myrs-kyt rai-vol-laan, rus-kan vä-rit lois-tol-laan, tä-mä maa mi-nut lu-mo - aa. 4. Mä

A4

15 G D⁷ Em

ha-laan sua, Suo - mi, kun kat-son tu - le - vai-suu-teen, uu-teen, vah-vaan huo-mi-seen, en

18 D⁷ G

e - nää kai - paa ei - li - seen. Nyt me teem - me sen, Suo - men

20 D⁷ Em D⁷ G

uu - den huo - mi - sen, toi - nen toi - siim-me tur - va - ten.

2. Mä halaan sua, Suomi, kun katson aikaan menneeseen,
nään kansan paljon kokeneen, juurten yhteen kasvaneen.
Se meitä muistuttaa, ei perintöä parempaa,
kuin oma rakas isänmaa.
3. Mä halaan sua, Suomi, joka päivä uudelleen,
kun herään aamuun arkiseen, oman osani mä teen.
Isät kyntää peltojaan, äidit hoitaa lapsiaan,
sylissä on kansa kauniin maan.

Outi Yli-Antola

Ainon tarina

Aino on syntynyt vuonna 1924. Hän oli 15-vuotias, kun sota syttyi. Hän toimi aluksi pikku-lottana ja sen jälkeen, kuten useat muutkin nuoret tytöt, hän meni osastoapulaiseksi sairaalaan. Hänen toimipaikkansa oli sotasairaala numero 25, ja se sijaitsi Pälkjärvellä Pälksaaressa. Hän ei toiminut koskaan varsinaisena lottana. Jos hän ei olisi lähtenyt sairaalatyöhön, vaihtoehtona olisivat olleet pelto-työt. Naiset hoitivat kaikki kotitilan työt, koska miehet olivat rintamalla. Ainin 13-vuotias veli toimi sodan aikana lähettinä.

Ainin tehtävänä oli ottaa vastaan haavoittuneita sotilaita. Näin Aino kertoo työstään: "Kaikki henkilökohtaiset tavarat kirjattiin tarkasti, jotta sotilaita sitten saivat ne takaisin, kun pääsivät sairaalasta pois." Työ sairaalassa oli hiukan toisenlaista kuin nykyään, sillä kaikki työ, kuten ruokailto ja puhdistustyöt, tehtiin käsin eikä koneita ollut.

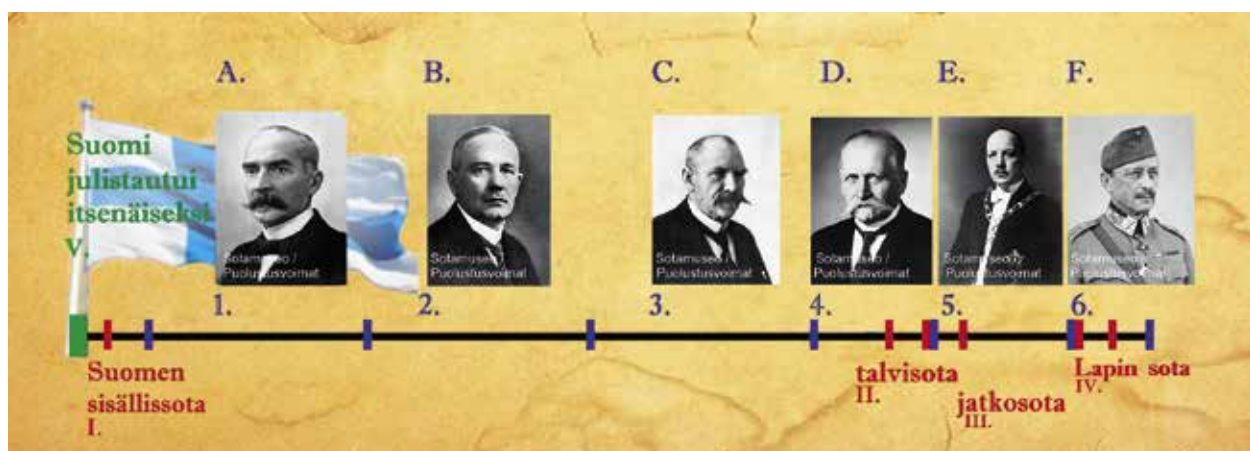
Sota-aikana kaikesta oli pulaa. Aino muistaa, miten tärkeä asia oli, että Saksassa kehitetyn perunankuorimakseen synnyttämät kuoret kuivattiin ja lähetettiin Suomeen. Perunankuoret, eli hituset, olivat tärkeä lisä sota-ajan ruoka-aineisiin ja niitä lisättiin esimerkiksi silakkalaatikkoon.

Sota-aikana kaikki ruoka oli säännöstelltyä. Aino kuitenkin muistaa, että nälkäleipää sai syödä vapaasti.

Vaikka sota-aikana kotitöitä oli paljon, tehtiin kodeissa työtä myös rintamalla olevien auttamiseksi. Ainin kotona sotilaille kudottiin paljon sukkia. Myös muita käsitöitä tehtiin aina, kun oli aikaa.

Sodan aikana Ainelle tapahtui mukava asia, sillä hän tapasi tulevan miehen, joka oli armeijan varusvarastossa töissä.

Teksti on kirjoitettu Saksassa asuvan Aino Mannerin haastattelun pohjalta, Säkylässä toukokuussa 2017

Evakkotarina

Vedin tuvan pöydän ääressä talvi-saappaita jalkaan, vaikka kello oli vasta seitsemän aamulla. Olin lu-vannut mennä äidin avuksi navet-taan, mutta silmissä oli vielä uni-hiekkaa ja talviaamu näytti kylmältä. Katselin kateellisenä, kun siskoni Maria ja Aino vasta availivat silmiään sängyssä, ja mieleni teki kömpiä ta-kaisin petiin. ”Menehän jo, Helena. Äitis meni navettaan jo tovi sitten”, totesi mummo karjalanpiirakoita rypyttäessään. ”Saat lämpimäisiä, kunhan lehmät on lypsetty”, hän jat-koi. Nousin ajatellen lämpimiä karja-

Evakkoja matkalla

lanpiirakoita, joiden päälle saattaisi saada pienen nokareen voita, jos lähden auttamaan äitiä.

Kävelin lumeen tallattua polkua kohti navettaa, jossa kajasti pieni valo. Äiti oli varmaan jo täydessä työn touhussa. Tempaisin navetan oven auki ja samassa kuulin juoksuas-kelia narskuvalla lumella. Naapurin isäntä, joka oli lähdössä sotaväkeen vasta ensi viikolla, seisoi hengästy-neenä ovella takanani. ”Ne hyökkää nyt! Olivat jo naapurikylässä, tovin päästä täällä”, huohotti naapuri. Äiti säpsähti salaman nopeasti pystyyn. Lypsyjakkara lensi kumoon, eikä äiti edes kumartunut nostamaan sitä. ”Meillehän sanottiin, että aina-kin viikko menee, ennen kuin lähtö tulee” huudahti äiti. ”Helena, mene herättämään Aino ja Maria ja sano Mummolle, että nyt lähdetään.”

Juoksin sisälle ja Mummo kään-tyi katsomaan minua hämmästy-neenä pellillinen vastapaistettuja karjalanpiirakoita käsissään. Maria

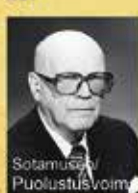
G.

7.

Suomi
hyväksyttiin
pohjoismaiden
neuvoston ja
YK:n jäseneksi
VII.

H.

8.

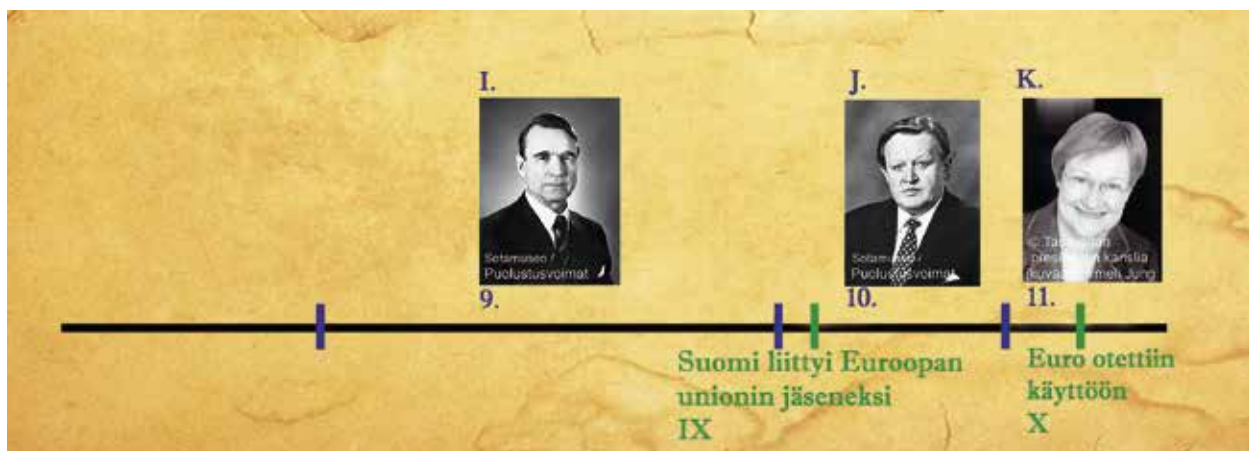
Viimeinen
sotakorvaus-
toimitus
VI.

Suomen
sotaveteraaniliitto
perustettiin
VIII.

oli jo herännyt, samoin vasta kaksi-vuotias Aino. He mutustivat tuoreita karjalanpiirakoita keittiön pöydän ääressä ja heidän katseensa olivat nauiliintuneet minuun. ”Ne hyökkää nyt, naapurin isäntä tuli kertomaan. Pitää pakata ja lähteä heti”, sain sanottua. Mummon kädet irtosivat pellistä ja karjalanpiirakat levisivät pitkin tuvan lattiaa. Hän kumartui keräämään piirakoita lattialta ja huusi kauhistuneena, ettei hän vielä jouda lähtemään, muutama pelti on paisuttamatta. Heittelin sängylle minun, Marian ja Ainon vaatteita sekä äidin ja isän hääkuvan. Muutamaa kuu-kautta aiemmin oli tullut määräys, jonka mukaan reppuun saisi ottaa vain kaksi alusvaatekertaa, lämpöiset sukat, huovan ja tukevut kengät. Lisäksi tietenkin vähän ruokatavaraa. Mummo paistoi edelleen piirakoita, mutta pakkasi samalla isoon säkkiin ruokatavaroita ja syksyllä kuivattua lihaa. Maria istui pöydän ääressä kuin patsas, ja minun piti napata häntä kädestä ja ohjata vaatekaapille, jotta hän alkaisi pukea.

Äiti tuli hengästyneenä tuvan ovesta sisälle, nappasi kaaosta säikähtäneen, itkevän Ainon kainaloonsa ja huusi karjalanpiirakoita edelleen paistavalle Mummolle hevosen olevan jo reen eteen valjastettuna ulkona. Juoksimme kaikki viisi, äiti Ainoa, Mummo ruokasäkkiä ja minä reppua kantaen, Maria käsikynkässäni kylmään pakkasaamuun, jossa hevosen hengitys kohosi kylmässä ilmassa höyryävänä pilvenä kohti taivasta.

Lähdimme heti matkaan ja liityimme muiden kylästä paenneiden letkaan kohti metsää. Ympärillämme vallitsi kaaos. Pienet lapset itkivät ja kirkuivat, hevoset hirnahtelivat peloissaan ja lehmät ammuivat hämillään yhtäkkisestä lähdöstä. Katselin Marian kanssa taaksepäin, kohti kotiamme ja läheisiä kyliä. Ne oli kaikki sytytetty tuleen, jotta kohta sinne saapuvat viholliset eivät saisi niistä tukikohtia itselleen. Poskelleni vierähti kyynel katsellessani tulimerta. Puristin Marian kättä ja käänsin katseeni kohti metsää, joka oli ollut suojanamme ennenkin.

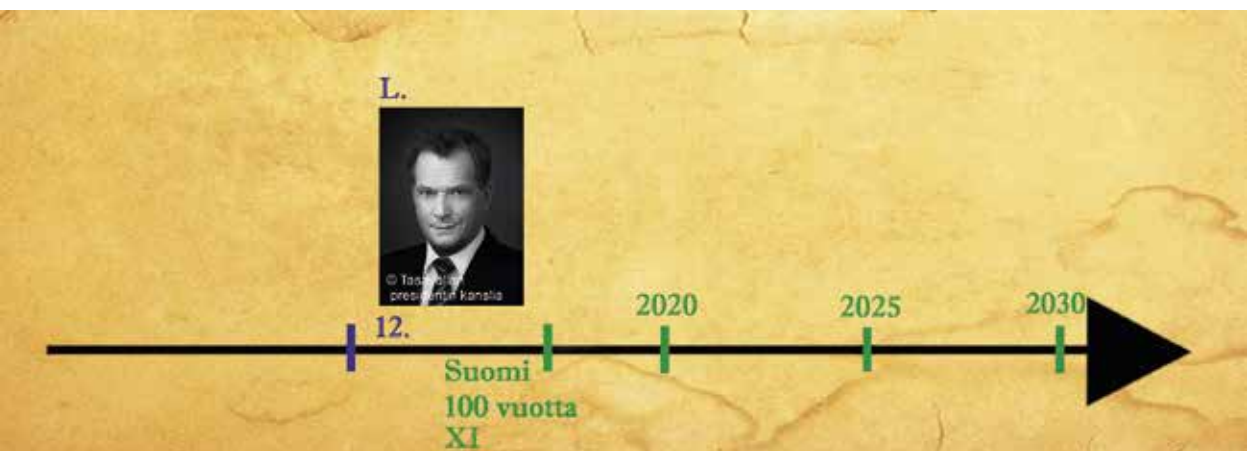
Etsi tietoa ja merkitse aikajanaan:

- Syntymäaikasi (pp.kk.vvvv)
- Kohtiin A - L Suomen tasavallan presidenttien nimet.
- Kohtiin 1 - 12 Suomen tasavallan presidenttien toimikaudet.
- Kohtiin I - XI Suomen historian tärkeiden tapahtumien päivämäärät.

Marsalkka Carl Gustaf Emil Mannerheim syntyi 4.6.1867 Louhisaa-
ren Kartano, Askainen, Suomen
suurruhtinaskunta ja kuoli Laus-
anne, Sveitsi 27.1.1951.

Hän on yksi Suomen tunne-
tuimmista henkilöistä. Kolmenkym-
menen vuoden ajan hän osallistui
taisteluihin Venäjän keisarikunnan
armeijassa ja toimi Suomessa val-
tionhoitajana. Sotilasuransa aikana
Mannerheim palveli Venäjän-Japa-
nin sodassa, molemmissa maail-
mansodissa sekä Suomen sisällis-,
talvi-, jatko- ja Lapin sodassa.
Vuosina 1944–1946 Mannerheim
oli Suomen tasavallan presidentti.
Merkittävän uransa johdosta Man-
nerheimille on myönnetty Suomen
marsalkan sotilasarvo.

Joulu 1939

Sota alkoi 30.11.1939. Seuraavaa joulua on kuvailtu ikimuistoiseksi.

Oli 30 astetta pakkasta ja taistelut olivat käynnissä. Suomalaisille pakkasesta oli etua, koska heillä oli kylmissä olosuhteissa selviytymisestä paljon kokemusta.

Jouluaattona oli myös sotilasteltoissa koristeena joulukuuset. Kynttilöitä oli saatu kenttäpostista.

Joulun harrasta tunnelmaa haluttiin tuoda muuten karuihin olosuhteisiin. Laatokan Kollaalla laulettiin pakkasillassa "Enkeli taivaan lausui näin"-virsi alusta

loppuun. Laulu raikui suurella alueella, koska se oli yhteisesti sovittu etukäteen kellon tarkasti laulettavaksi. Laulun hyvántahdon viesti oli suuressa riskitiridassa sodan todellisuuden kanssa. Jos oli mahdollista, menttiin myös kirkkoihin ja joulupukki vieraili sairaaloissa tuoden lahjoja kaikille. Evakkoon joutuneet viettivät joulunsa uusissa, tuntemattomissa paikoissa ja heille suurin lahja oli se, ettei pommikoneita näkynyt.

Päämajan propagandaosaston joulujuhla Otavassa 23. 12. 1939

Koti

Meeri Anttila

A1

C F

1.En - nen kuin mä läh-din maa-il - maa kier-tä-mään en tain - nut-kaan mä oi-kein-

4 C Dm G Em Am D7

ym-mär-tää kuin-ka hur - jan hie-no on mun ko-ti - maa, ei kai-kil-la oo ol - len-kaan

A2

8 G C F

vas-taa- vaa! 2.Au - rin-gos-sa han-ges-sa ja sa-de- sääl-lä, kas-vaa ja kou-lut- tau-tu-a tääl-lä.

11 C Dm G

Re-hel-li-syys, rak-kaus ja si-su ve-res-sä, juos-ta met-sis-sä, ui-da jär- vis - sä, me-res-sä.

A3

13 C F

3.Mah - dol-li-suu - det on kai - kil-le taat - tu, mut-ta il-mai-sek - si me ei tä - tä saa - tu.

15 C D7

U-sein on ol-lut ras-kas teh - tä-vä täyt-tää, nyt jo-kai-nen voi o-man vuo-ron-sa käyt-tää.

B

17 G F C G

Vois-pa jo - ku päi - vä mei-dän ko - ko maa - pal - lo ol - la kai - kil - le meil - le,

20 F C Am G(sus4) G F C/E

jot - ka si - tä tal - loo, hy - vä ko - ti, oi - keu - den - mu-kai-nen ja ra - kas, jos - sa

A4

23 D7 G C F

kai-kil-la ois paik-ka, jon-ne pa-la-ta ta-kas. 4.Mi - nä o-len on-ne-kas ja e-tu-oi-keu-tet-tu,

Fine.

27 C Dm G Em Am
mul-le ko-tiin-tu-lo-ai-ko - ja ei a-se tet - tu. On ko-ti, jon-ne o - len ter - ve - tul - lut, vaik-ka

31 D⁷ G A5 C
maa-il-mal-la ois me-no kuin-ka hul - lu. 5.Sil - lä-lail-la pi-tää mei-dän hom-ma hoi-taa,

34 F C
vaik-ka jos-kus jo-ku jo-tain muu-ta koit - taa. Tääl-lä i - hai-lem-me poh - jan - täh - te - ä. Ei

36 D⁷
ke - nen - kään tar - vit - se pois ko - to - aan läh - te - ä.

Meeri Anttila

Vanhoja tulitikkuaskeja ja punteja. Kuva: Talvi- ja jatkosotamuseo, Säkylä

Salassapidon tärkeyttä korostettiin. Mikään tärkeä asia ei saanut vahingossakaan päästä vihollisen korviin. Ihmisten olinpaikat, taistelupaikat ja kaikki muut sotaan liittyvät tärkeät asiat salattiin viholliselta. Kuva: Talvi- ja jatkosotamuseo, Säkylä

Katso yllä olevaa kuvaa propaganda-julisteesta ja vastaa kysymyksiin. Mitä kuvalla on haluttu viestittää? Voisiko juliste olla tarpeellinen vielä tänä päivänä? Millaiset asiat olisi hyvä pitää vain omana tietonaan?

Henkilökohtaisesti: _____

Omassa kodissa: _____

Koulussa: _____

Kotirintama

Kotirintama tarkoitti kaikkia, joita ei ollut kutsuttu asepalvelukseen. Monenlaisia taitoja tarvittiin kotirintamalla selviytymiseen, kun kaikki työt oli hoidettava. Kotirintamalla vallitsi yhteishenki ja yhteisvastuun merkitys ymmärrettiin.

Ikäihmiset, koululaiset ja pienet lapset antoivat panoksensa, jotta yhteiskunnan toiminta ei pysähtyisi. Naisten työpanos kotirintamalla oli merkittävä.

Monet kouluttautuivat uusiin ammatteihin, joihin tarvittiin lisää työvoimaa. Sotavuosina, ja myös niiden jälkeen, pula ruokatarvikkeista oli suuri. Maalla elintarvikkeita oli paremmin saatavilla ja kaupunkilaiselle oli suuri etu, jos oli sukua maaseudulla, jolloin voitiin saada ruokaa enemmän kuin ruokakorteilla oli lupa ostaa.

Vastineeksi tehtiin pieniä palveluksia. Säännöstely vaikutti kansan kulutustottumuksiin. Esimerkiksi kahvinkorviketta sai 1,5 kg vuodessa, kun nykyisin kahvia kuluu keskimäärin 10 kg/henkilö. Myös sokerin kulutus oli säännöstelyn takia yli kymmenen kertaa pienempi nykyiseen verrattuna.

Viisihenkinen perhe sai ruokaa vain sen verran, mitä nykyisin yksi ihminen syö päivässä.

Tietotuokkonen

Sota-aikana nuorten työpanos oli valtiolle merkittävä.

Nuoret osallistuivat mm. "romurynnistykseen", jossa kerättiin metallia teollisuuden tarpeisiin. Lisäksi he tekivät maatalous- sekä uittotöitä.

Seuraavat luvut kuvaavat nuorten tekemän työn määrää: Polttopuita tehtiin 1 000 km pitkä ja 3 m korkea pino, mikä tarkoittaa on noin 52 000 rekkakuormaa.

Käpyjä kerättiin polttoaineeksi 340 000 m³ eli noin 5 600 rekkakuormaa.

Lumppuja kerättiin 1,8 miljoonaa kiloa ja niistä valmistettiin 1 000 km kangasta.

Lisäksi kerättiin paljon luonnonantimia: sieniä kerättiin 9 miljoonaa kiloa ja puolukkaa poimittiin 35 miljoonaa litraa. Työntekoon nuoria innostettiin järjestämällä kilpailu talkootyön määrästä. Tähän kilpailuun osallistui jopa 300 000 yli 15-vuotiasta. Kilpailussa voiton vei jepualainen tyttö, joka keräsi 1 407 kiloa puolukoita kuukaudessa. Palkinnoksi hän sai polkupyörän, vasikan, karitsan, porsaan, kaniiniperheen ja 700 lakritsapatukkaa.

Pikkuinen lotta

Harri Luoma

♩ = 120 D E⁷ A F[#]m⁷ Hm E⁷ A

Piano

♩ = 120

5 D E⁷ A A/C[#] D D/F[#] E(sus4) E

Pik-kui-nen lot-ta mä o-len, on mi-nul-la tär-ke-ä työ.

Pno.

9 D E⁷ A/C[#] F[#]7 Hm7 E⁷ A *Fine*

Reip-paas-ti aut-ta-maan tu-len, o-li päi-vä tai vaik-ka-pa yö. *Fine*

Pno.

13 E7 E7/G# A A/C# E7 E7/G#

1. Mon - ta kii-reel-lis - tä ja pien-tä teh-tä-vää. Niin pal-jon te-ke-mis - tä, se
 2. So - ta-rin-ta-mal - la kun mie-het tais-te-lee, he siel-lä tai vas-al - la kyl-
 3. So - ta-sai-raa-lois - sa on pal-jon kii-ret-tä ja teh-tä-vi - ä, jois - sa mä

Pno.

16 A H7 H7/D# E E/G#

ai-van yl-lät-tää. Au-tan va-ri-kol - la, voin lei-pää lei-po - a. Oon
 mäs-tä vä-ri-see. Vil-lat se-kä lum-put siis yh-teen ko-ko - an ja
 o-len näp-pä-rä. Es-sun pääl-le lai - tan ja ruo-kaa tar-joi-len. Kun

Pno.

19 H7 H7/D# E7 D.C. al Fine

pos - ti - toi - mis - tol - la tai ruu - an - ja - os - sa.
 niis - tä uu - det tum - put mä heil - le val - mis - tan.
 si - teet oi - kein tai - tan, saan sii - tä kii - tok - sen.

Pno.

Heidi Luoma

Lotta Svärd - lottien järjestö

Lotta Svärd rekisteröitiin valtakunnalliseksi järjestöksi vuonna 1921. Nimensä Lotta Svärd sai J.L. Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoiden samannimisestä runosta.

Lottien tunnuksia olivat uskonto, maanpuolustuksen tukeminen sekä monet kasvatukselliset ja sosiaaliset tehtävät. Vuonna 1924 toiminnassa oli mukana 47 000 lottaa ja sodan päätyttyä, yhdistyksen lakkauttamishetkellä toiminnassa oli mukana noin 232 000 lottaa. Lottatyö koettiin erittäin tärkeäksi Suomen kansaa koskevaksi yhteiseksi asiaksi. Lotta Svärd oli yksi suurimpia naisten vapaaehtoisia maanpuolustusjärjestöjä.

Lottia koulutettiin kymmeniin erilaisiin tehtäviin. He työskentelivät monipuolisesti rintamalla, mutta myös kotirintamalla. Siellä heitä avustivat pikkulotat, jotka jatkosodan aikana nimettiin lottatyttöiksi.

Pikkulotat olivat myös osa Lotta Svärd järjestöä. Jo 8-vuotias pääsi

Pikkulotta siivoamassa

pikkulotaksi ja osallistui moniin tehtäviin, mutta tärkeintä oli toimia äidin apuna kotona. Lottaopistoon pääsi 17-vuotiaana ja siellä käydyn kurssin jälkeen kirkossa annettu juhlallinen lottalupaus sinetöi täyden jäsenyyden.

Suojeluskuntien puolella vastavasti avustavissa tehtävissä toimivat sotilaspojat. Muonituslotat leipoivat jopa 100 000 kiloa ruisleipää rintamajoukoille. Varuslottien tehtäviä olivat armeijan vaatekorjaamoiden sekä pesuloiden toiminta. Lääkintälotat hoitivat haavoittuneita sotilaita, eläinlääkintälotat vammautuneita hevosia.

Varojen keruu oli yksi lottien tärkeimmistä tehtävistä ja he järjestivät arpajaisia, erilaisia keräyksiä ja talloita. Yksi lottien kultaisista sanoista oli ”Vaadi aina eniten itseltäsi”.

Hyvä ohje vielä tänäkin päivänä!

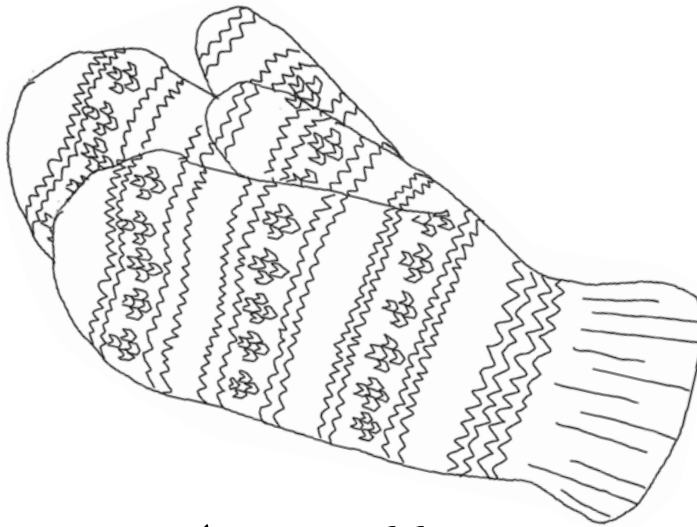

Linja-autoon sijoitettu radioasema, jonka hoito on lottien käsissä.

Kolatselkä 20.8.1941 SA-kuva

Väritä varustelotta ja lapaset niihin sopivilla väreillä. Varmista lotan puvun oikea väritys!

Varustelotat huolsivat ja valmistivat vaatteita armeijalle. Keräyksillä saadut vaatteet he muuttivat armeijan käyttöön sopiviksi ja korjasivat ja paikkasivat rikki menneet vaatteet. Mitä kierrätysmateriaaleja olet käyttänyt? Oletko itse korjannut omia vaatteitasi?

Tietotuokkonen

Sotien aikana Lotta Svärd oli maailman suurin naisten vapaaehtoinen maanpuolustusjärjestö. Vuonna 1944 jäseniä oli 232 000. Komennuksella samanaikaisesti 20 000 lottaa. Sotilaskotisisaria oli komennuksella sodan eri vaiheissa 3000. Sairaanhoidajista 6101 otti osaa sotatoimiin. Apusisarista 3553 sai kuuden kuukauden koulutuksen ja komennuksella vuonna 1944 oli 1500. Rintamapalvelutunnus myönnettiin 65 000 naiselle.

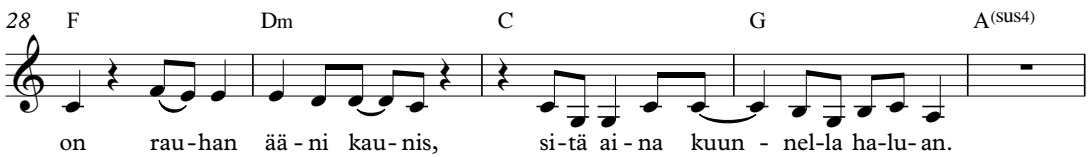
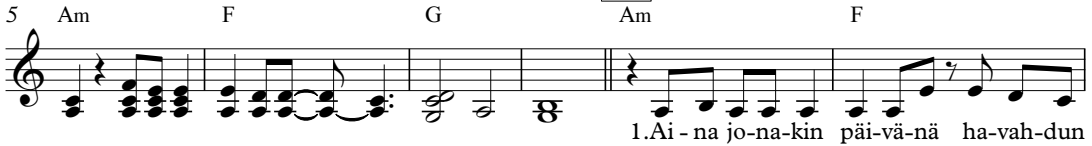
On rauhan ääni kaunis

Hannele Partanen

INTRO

A1

A2

45 Am F C G Am
 2. Ai - na jo - na - kin het - ke - nä py - säh - dyn kiit - tä - mään. Voin e - lä - mää
 50 F G(sus4) G F Am
 ra - ken - taa, rau - has - sa le - väh - tää... Ai - na ei o - le ol - lut niin:—
 55 F Dm G(sus4) G 2. Am
 sii - tä hin - ta kal - lein mak - set - tiin. En ym - mär - tää den. En ym - mär - tää

B

F Dm F Dm
 o - saa, en eh - kä kos - kaan. Mut - ta on rau - han ää - ni kau - nis,
 C G A(sus4) Am F
 si - tä ai - na kuun - nel - la ha - lu - an. Jo en - nen kuin syn - nyi,
 C G(sus4) G Am A/G
 mi - nun puo - les - ta - ni tais - tel - tiin, puo - les - ta ko - din ja suo - ma - lai - suu - den.

CODA

F Am G C G⁶
 Kun rau - han ää - nen kuu - len, sen ar - von ym - mär - rän...
 F Am G F
 Kun rau - han ää - ni on meis - sä, on sii - nä tu - le - vai - suus.
 Dm Am G Am
 Kun rau - han ää - ni on meis - sä, on sii - nä tu - le - vai - suus.

Hannele Partanen

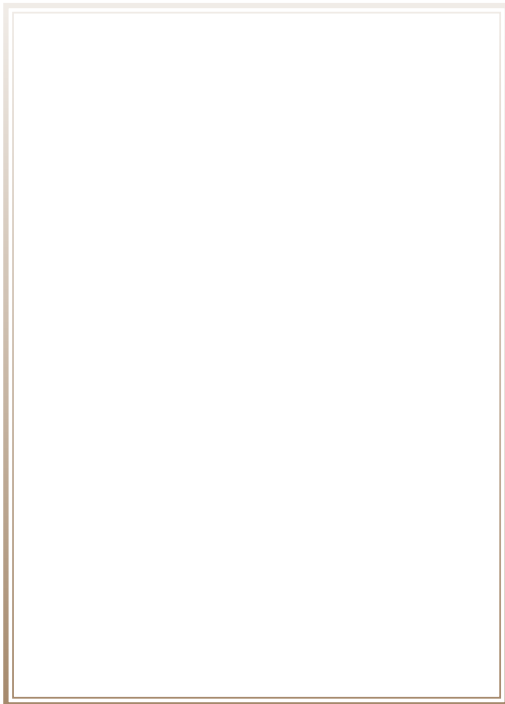

Vastaa lyhyesti kysymyksiin.

Mitä tarkoittaa vapaus?

Mitä tarkoittaa sananvapaus?

Mitä arvostat vapaassa maassa?

Tietotuokkonen

Talvisodan lopetti Moskovan rauhansopimus, joka astui voimaan maaliskuun 13. päivä 1940. Alkoi välirauha.

Rauhansopimuksessa Suomi luovutti alueita. Jatkosota alkoi 25.6.1941 ja päättyi aselepoon 4.9.1944. Suomen maksettavaksi tuli suuret sotakorvaukset.

Suunnittele ja piirrä oman vapautesi juliste yllä olevaan tyhjään ruutuun.

Lahjaksi saatu

Harri Luoma

C F Em Am Dm F G(sus4) G⁷

1. On po - ru - kas - sa hel - po - a ol - la, sil-loin kun on rau - hai - saa. Ei
 2. Tää va - pa - us on lah - jak - si saa - tu, si - tä toi - set puo - lus - ti. Ja
 3. Nyt kii - tok - sen me lau - lam - me heil - le jot - ka mei - tä puo - lus - ti. Kun

5 C F Em Am D D/F# G(sus4) G

ka - te - ut - ta, rii - to - ja suot - ta; niin on pal - jon haus - kem - paa. Nyt
 vaik - ka o - vat vie - rai - ta meil - le, mo - ni pal - jon uh - ra - si. Me
 läh - dem - me taas uu - sil - le teil - le, saam - me hei - dät op - paik - si. Jos

9 F G⁷/F C/E Am Dm⁷ G⁷/F Em⁷(b5) A⁷

va - pa - ut - ta naut - ti - a saam - me ja toi - si - am - me puo - lus - taa, kun
 voim - me pal - jon op - pi - a heil - tä; me voim - me an - taa e - teen - päin. Myös
 tah - dom - me vain vai - keu - det voit - taa ja suun - nan löy - tää e - teen - päin, niin

13 Dm⁷ G⁷/F C/E Am Dm G⁷ C(sus4) C

kai - na - los - sa tän i - sän - maam - me ei yk - sin tar - vi tal - lus - taa.
 tun - te - ma - ton ih - mi - nen meil - tä voi saa - da lah - jan tär - ke - än.
 va - loi - sam - pi huo - mi - nen koit - taa myös jäl - keen het - ken hä - mä - rän.

Joanna Luoma

Sotien aikana viestitettiin useilla tavoilla. Viestit kulkivat erilaisilla välineillä mutta myös lähettien kuljettamana. Viestien sujuva kulku oli oleellista sodankäynnin ja kotirintaman turvallisuuden kannalta.

Allaolevassa kuvassa oleva puhelin on tarkoitettu mukana kannettavaksi ja käytettäväksi kenttäolosuhteissa, mutta se vaati toimiakseen maastoon vedetyt puhelinkaapelit.

Kuinka itse viestittäisit ilman sähköä tärkeitä asioita?

Miten rauhasta viestitettiin taisteluiden tauottua?

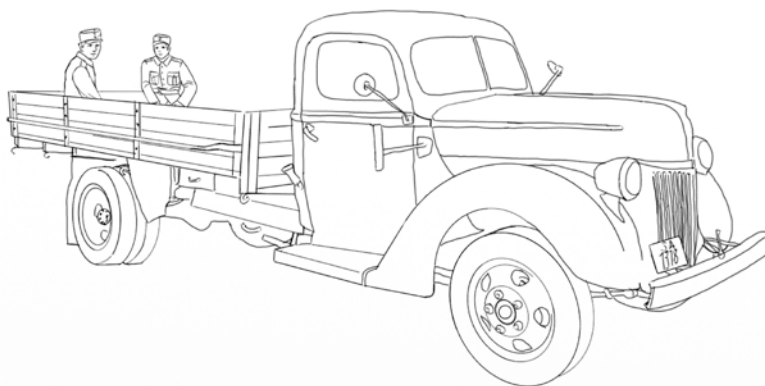

Kuvassa Säkylän talvi- ja jatkosotamuseon korsu-malli. Korsuista löytyi monenlaisia tarvikkeita: sängyt, kamina, ruonlaittovälineitä ja ensiaputarvikkeita. Saattoi olla myös kenttäahjo, jossa voitiin takoa metallia ja korjata työvälineitä, aseita ja myös hevosten tarvikkeita. Tärkeä korsun kaluste oli Radio, eli "Partio". Radiosta kuunneltiin Suomen yleisradion ohjelmia, viihdyttävää musiikkia ja tietenkin uutisia. Se ei ollut varsinainen viestintäväline sodassa, vaan toi kodikkuutta koviin oloihin. Radion kannessa oli usein piirrettynä shakkilautaa, joka oli korttipelien ohella suosittu ajanviete.

Piirrä auton kyytiin lisää sotilaita ja väritä kuva sopivilla väreillä.

Yhdistä lentokoneet niiden oikeisiin nimiin ja valmistusmaihiin viivoilla.
Voit käyttää tiedonhakuun internetiä.

Lavotškin, LaGG-3

Neuvostoliitto

Stuka, Junkers JU 87

Saksa

Morane-Saulnier, Ms406

Englanti

Bristol Blenheim

Ranska

Tietotuokkonen

Suomen sotien kuuluisimpiin motteihin kuuluu Raatteen tien taistelu, jossa suomalaiset motittivat ansioituneen Neuvostoliiton 44. divisioonan. Neuvostoliiton kaluste- ja mieslivoimasta huolimatta melkein koko 44. divisioona tuhottiin viikossa. Suomalaiset onnistuivat saamaan valtavan sotasaaliin, josta uutisoitiin ympäri maailmaa. Neuvostoliiton tarkoituksena oli matkata Suomen halki Ouluun ja näin ollen katkaista Suomi kahtia.

Kuvan pienoismalli esittää kranaatinheitinryhmää, jossa yhteistyössä työskentelivät heittimen johtaja, ampuja, lataaja, suuntaaja, kaksi ammusmiestä ja ajomies. Ryhmässä jokaisella oli oma tärkeä tehtävä hoidettavanaan.

Miten muotoilla voi kauneimman kiitoksen

Teemu Koivula

INTRO

A

1. Jos - sain siel - lä mie - tit sä nyt mi - ten on - kaan e - lä - mä men - nyt.
 2. Pal - jon jou - duit me - net - tä - mään, lii - kaa vi - haa sul - ke - maan si - sään.

Mi - tä toi - voit, mi - tä sä sait, mis - tä pait - si jou - duit - kaan jää - mään?
 Mi - ten kai - ken tä - nään nyt näät, on - ko vie - lä huo - mi - seen us - ko

B

Sait - ko ra - kas - taa? Ei kii - tos - ta lii - kaa kai ku - kaan kuul - la saa, mut - ta
 meil - lä toi - vo - a?

si - nul - le se soi lii - an vai - su - na. On hin - ta ol - lut sul - le kal - lein.

mah - dol - li - nen. Mi - ten muo - toil - la voi kau - neim - man kii - tok

28 Hm G D A Hm G D A
sen?

32 Hm G D A Hm G

35 A Hm 2. D A
kii - tok-sen?

BRIDGE

39 G A Hm
Ra-ken - ta-maan au - toit kau-nein-ta maa - ta. Toi-si-naan e -

42 D G A Hm G
päi-let muis-taa-ko ku kaan. Lu-va-ta_voin sul-le, et - tä en an-na u-noh

47 A D A Hm G D A
taa. Ei kii-tos - kau-neim man kii-tok- sen?

51 Hm G D A Hm G

54 D A Hm G A Hm

Päivi Jalo

Sotiemme 1939 - 1945 veteraanit

Sotaveteraaneiksi voidaan sanoa kaikkia niitä miehiä ja naisia, jotka palvelivat sotatoimialueella rintamatehtävissä tai niihin liittyvissä tukitoimissa.

Asevelvollisia olivat 21 - 60-vuotiaat, miespuoliset Suomen kansalaiset, ellei heitä ollut jostain syystä erikseen vapautettu asepalveluvollisuudesta. Vapautuksen syitä saattoivat olla esim. tapaturmaisesti menetetty näkö toisesta silmästä, jokin jatkuvaa hoitoa vaativa sairaus tai keskeisessä teollisuuden työtehtävässä toimiminen. Silti he palvelivat kotirintamalla muissa arvokkaissa yhteiskuntaa ylläpitävissä tehtävissä.

Suuri joukko vapaaehtoisia nuoria miehiä toimi palvelutehtävissä, vaikka he eivät ikänsä puolesta vielä kuuluneet asevelvollisuuden pariin. Nuorimmat olivat vasta 16 - 17-vuo-

taita. Myös ikänsä puolesta vapautettuja vanhempia miehiä palveli vapaaehtoisena sotatoimialueilla. Mm. Mannerheim oli tuolloin yli 70 v. samoin moni ylemmistä upseereista oli yli 60 v.

Palvelu sotatoimialueella oli monimuotoista. Osa palveli aivan etulinjassa taistelutehtävissä ja toiset taaempana erilaisissa huoltoon liittyvissä toimissa kuten viestinsä, lääkinnässä muonituksessa ja asehuollossa. Kaikkien työpanosta tarvittiin, jotta vaikeista sotavuosista selviydyttiin ja maamme itsenäisyys säilyi.

Kutsun asepalvelukseen saivat sotien aikana yli 500 000 suomalaista miestä, joista erilaisissa taistelutilanteissa kaatui tai menehtyi yli 94 000 ja haavoittui 100 000.

Seppelleenlasku Hietaniemessä suurristille 29.9.2017.

Seppelä laskettiin myös C.G.E. Mannerheimin haudalle Hietaniemessä 29.9.2017.

Kirjatkaa ryhmässä tai parin kanssa asioita, joista voitte olla kiitollisia Suomen sotaveteraaneille.

Kirjoittakaa kirjaamienne asioiden pohjalta runo.

Wildcats lauluryhmä johdatti juhlavieraat sota-ajan tunnelmaan 29.9.2017.

Juhlayleisöä Sotaveteraaniliiton 60-vuotisjuhlassa 29.9.2017.

M a r s s i l a u l u .

(F.E. Sillanpää.)

Aime Mustonen.

#Terävästi.

1. Koti- kon-tujen tienoita tervehtien tämä
2. Sinä tiedäthän veikko mun vierelläin, mikä
3. Mitä lieneekin aarteita Suomes-sa, toki

laulumme kai-ku- koon yll' pel-to-jen,
retkemme tän-ne toi. Ilo- mielin me
kallehin on vapa- us. Tääl'on suo-ra-ne

vetten ja tun-turien aina Hangesta Pet-sa-
riensimme sin-ne päin, mistä yhteinen kutsu
seistä ja kag-tu-a joka miehellä ei- ke-

moon. Sama katku on askel- ten, kyllä
soi. Tapa tuttu jo taatto-jen, nyt on
us. Siis te lapset ja vanhuk-set, ja te

vaistomme tuntee sen, kuinka kumpujen kätkösi
hoidossa poikas- ten: kun on vaaralle alttiina
ei-dit ja morsia-met: Niin kau-
mullasta maan isät katsovat poikiaan. Sama aan.
syn-tymämaa, koti-as-keret jäädä saa. Tapa saa.
suo-jattu lies, kun on pystyssä ykskin mies.

Sillanpään Marssilaulu

Sotaveteraaniliiton kunniamarssi

Kirjailija Frans Emil Sillanpää kirjoitti Marssilaulu-runon tervehdykseksi pojalleen Eskolle ylimääräisiin harjoituksiin 1939. Runo julkaistiin heti Suomen Kuvalehdessä ja se levisi kautta koko Suomen. Runon selkeä ja reipas marssipoljento innosti julistamaan sävellyskilpailun radion välityksellä. Aikaa kilpailulle annettiin vain muutama päivä. Yli kahdestakymmenestä kilpailuun lähetetystä sävellyksestä valittiin voittajaksi yksimielisesti mainospäällikkö Aimo Mustosen sävellys. Mustonen oli sivutoiminen muusikko, säveltäjä ja sanoittaja.

Aimo Mustonen omisti Marssilaulun kirjailija Sillanpään perillisten suostumuksella Sotaveteraaniliiton kunniamarssiksi. Laulua kuunnellessaan veteraani palaa ajatuksissaan aikaan jolloin Suomen kansa nousi yksimielisenä torjumaan suurta vihollista. Säveltäjä halusi liittää marssin piiriin kaikki sotatoimissa -ja kotirintamalla palvelleet kansalaiset.

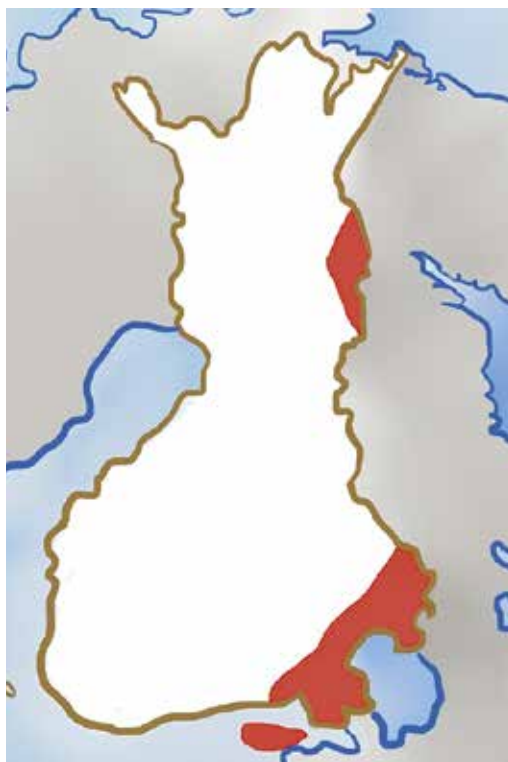
Yhä edelleen Sillanpään Marssilaulua laulavat nuoret asevelvollisuutta suorittaessaan.

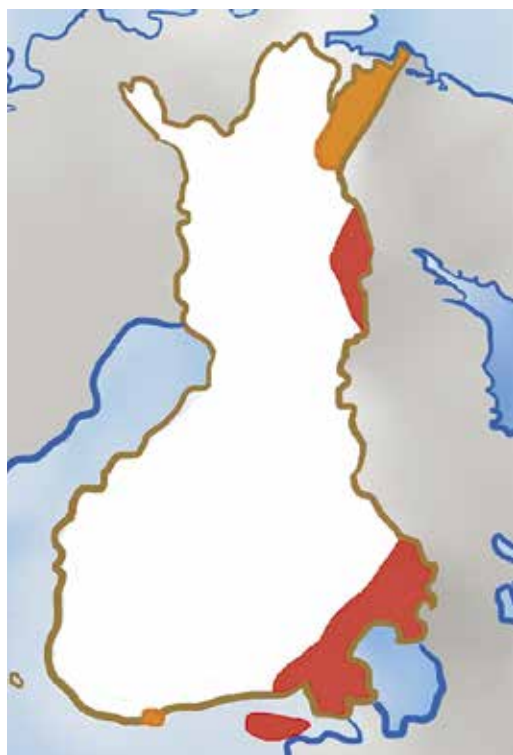
Marssi rajaa kohti vuonna 1941. SA-kuva

a) Suomen rajat 1920 Tarton rauhan jälkeen

b) Suomen alueluovutukset 1940 jälkeen

c) Suomen rajat vuosien 1940 ja 1944 jälkeen

d) Suomen nykyiset rajat

Selvitä erilaisten Suomen lippujen viralliset nimet ja niiden käyttötarkoitukset.

Tietotuokkonen

Suomen lipun risti symboloi yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden Pohjoismaiden kanssa, sekä joidenkin mukaan kristinuskoa. Suomen lipun väreistä valkoinen kuvaa lunta ja sininen monia Suomen vesistöjä. Suomen lipusta tehtiin monta ehdotusta, joista osa oli pääväriltään keltaisia ja punaisia. Sisällissodan jälkeen vuonna 1918 eduskunta äänesti sinisen ja valkoisen värin käyttämisen puolesta, sillä punaista pidettiin sopimattomana värinä lipussa.

Sanasto

<u>Divisioona</u>	Yli 10 000 hengen sotatoimiyhtymä, jota johtaa korkea arvoinen upseeri.
<u>Evakko</u>	Henkilö, joka on evakuoitu, tai tilanne, jossa ihmisiä on sodassa tai muussa vaaratilanteessa ihmiset saatettu turvaan alueelta, jossa he olisivat vaarassa. Evakuointi on pakkotoimi, johon evakuoitavien suostumusta ei tarvita.
<u>Kaatunut</u>	Rintamalla menehtynyt sotilas.
<u>Kaatumisilmoitus</u>	Ilmoitus omaisille sodassa kaatuneesta perheenjäsenestä.
<u>Kanttiini</u>	Pieni kauppa tai kioski, jota lotat tai sotilaskotisisaret pitivät sotien aikana.
<u>Kenttäposti</u>	Sota-aikana kulkeva posti, joka oli ilmaista lähettää, kunhan lähetykseen oli kirjoitettu sana ”kenttäposti”
<u>Korsu</u>	Osittain maan sisään, mahdollisimman piiloon tehty rakennelma, jossa sotilaat asuivat sodan aikana.
<u>Korvike</u>	Vaikeasti saatavia tuotteita korvattiin helposti saatavilla tuotteilla. Esimerkiksi kahvi korvattiin paahdetulla viljalla.
<u>Lotta Svärd -järjestö</u>	Maanpuolustusta harjoittava naisten vapaaehtoisjärjestö, jonka jäseniä kutsuttiin nimellä ”lotta”
<u>Lämpimäinen</u>	Juuri uunista otettu tuore leivonnainen.
<u>Motti</u>	Talvisodassa käytetty taktikka, jossa vihollisjoukko piiritetiin ja pilkottiin pienempiin ryhmiin. Pienentyneet joukot voitiin tuhota helpommin tai jättää ”kypsymään” eli odottamaan muonituksen ja kaluston loppumista.
<u>Muona</u>	Muona tarkoittaa ruokaa. Muonitus ruoan valmistusta suuremmalle joukolle.
<u>Pikkulotta</u>	8-16 vuotta täyttäneet tytöt saivat vanhempien suostumuksella liittyä pikkulottiin. Heille opetettiin monia arjen taitoja ja isänmaallisuutta. Pikkulotat saattoivat palvella vaativissakin tehtävissä sodan aikana.

<u>Propaganda</u>	Aatteen järjestelmällistä levitystä. Propagandalla pyritään vaikuttamaan ihmisten mielipiteisiin ja muuttamaan asenteita ja tekoja. Se voi muodostua joko väitteistä, huhuista tai valheista. Propagandaa voi välittää esimerkiksi julisteina.
<u>Puhdetyö</u>	Käsityö, jota tehtiin yleensä illalla tai kun ei ollut muuta tekemistä. Sodan puhdetöitä tehtiin usein lahjoiksi kotirintamalle ympäristöstä löytyvistä materiaaleista. Esimerkiksi romuttuneiden lentokoneiden alumiini ja puu.
<u>Reserviläinen</u>	asepalveluksen suorittanut henkilö, jonka valtio kutsuu palvelukseen kriisin uhatessa
<u>Rintama</u>	Sodan taisteluiden tapahtumapaikkaa kutsutaan rintamaksi.
<u>Sensuuri</u>	Rajoittaa kirjoitusten, puheen ja kuvien sisältöä.
<u>Saattajatäti</u>	Muihin Pohjoismaihin lähetettyjen sotalasten turvana matkalla olleita naisia, jotka huolehtivat että lapset saivat ruokaa ja että he pysyivät sisarustensa kanssa yhdessä.
<u>Salassapito- velvollisuus</u>	Tietoja ei saa luovuttaa luvatta ulkopuolisille
<u>Sotalapsi</u>	Lapsi joka lähetetään ilman vanhempiaan turvaan, esimerkiksi toiseen maahan
<u>Sotaveteraani</u>	Sotatoimialueella palvelut mies tai nainen.
<u>Sotilaskoti</u>	Kasarmin läheisyydessä oleva kahvila, jossa sotilaat voivat rentoutua.
<u>Sotilaspoika</u>	Suojeluskuntajärjestöön kuulunut, asevelvollisuusikää nuorempi poika. Urheilullisen ja kasvatuksellisen työn lisäksi he toimivat kotirintamalla apuna, sotilaallisen toiminnan aputehtävissä läheteinä ja viestimiehinä. Vanhimmat osallistuivat aseellisiin tehtäviin etsintäpartioissa ja vartiossa.
<u>Tuntolevy</u>	Jokaiselle armeijan käyneelle annettava metallinen, kaulaan ripustettava tunnuslaatta. Laatussa on henkilötunnus.
<u>Tuokkonen</u>	Matalareunainen, tuohesta tehty astia.

Lähteet

Internet-lähteitä:

<https://sotaveteraanit.fi/>

<http://sa-kuva.fi/>

Evakkoinstituutti. www.evakko.net

Sotalapsi-näyttely. www.sotalapset.fi

Kirjallisuutta:

Kallioniemi, Jouni. 1999. Kotirintama 1939-1945.
Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kleemola, Olli. 2016. Selviytymistarina Suomi 1939-1945.
Suomen Sotaveteraaniliitto ry

Lotta Svärd Säätiön julkaisu 2007

Museot ja näyttelyt:

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo

Säkylän Talvi- ja jatkosotamuseon kokoelmat.

Sodan värit -näyttely, Etelä-Karjalan museo, yksityiskokoelma.

Aineistoon on saatu tietoja sotaveteraaneilta
ja sotaveteraanityötä tekeviltä tahoilta.

Työryhmä

Suunnittelu ja toteutus

Tuija Saura, hankkeen johto

Juli-Anna Aerila, ohjaava opettaja

Charlotta Syren, kuvitus

Jarna Kukkonen, materiaalin kokoaminen, tehtävät

Laura Tamminen, kuvitus

Mikael Taivalsalmi, historia

Sanni-Mari Kanto, tarinat

Sonja Siliämaa, laulujen sovitukset

Kiitämme lämpimästi oppikirjan eri työvaiheissa avustaneita sotaveteraaneja ja maamme puolustamiseen osallistuneita miehiä ja naisia sekä kaikkia sotaveteraanityötä tukevia tahoja.

[illegible]

*Himmetä ei muistot
koskaan saa*

